

Abstrakt

Emergentism and the Process Philosophy of Alfred North Whitehead

Tematem niniejszej pracy jest analiza cech emergentyzmu i warunków emergencji oraz zbadanie, w jaki sposób są one zbieżne i mogą być spełnione przez filozofię procesu Alfreda Northa Whiteheada. Zarówno Whitehead, jak i emergentyści podjęli próbę opisu wszechświata bez konieczności odwoływania się do tajemniczej siły życiowej. Z drugiej strony pragnęli jednak uniknąć redukcji wszystkich własności do poziomu własności wynikowych, mających wyjaśnić wszystkie zjawiska w kategoriach podstawowych praw fizycznych, działających na poziomie molekularnym. Badacze zauważają, jak wielkie znaczenie w filozofii Whiteheada miał emergentyzm, ale też podkreślają silny wpływ, jaki on sam na emergentyzm wywarł. Przeprowadzone w niniejszej pracy analizy koncentrują się na zbadaniu możliwości wypełnienia przez Whiteheadowską filozofię procesu powszechnie dziś uznawanych, podstawowych cech emergencji jakimi są: superweniencja, nieredukowalność i przyczynowość w dół. O ile w przypadku dwóch pierwszych punktów istnieje przestrzeń do dyskusji nad możliwością ich spełnienia, o tyle w kwestii przyczynowości w dół w filozofii Whiteheada jest ona wykluczona. Whitehead zresztą nigdy nie określił samego siebie jako emergentystę. Nie da się jednak całkowicie odciąć go od idei emergentyzmu — ich wzajemne przenikanie się i oddziaływanie okazuje się zbyt silne. Jeśli zatem szukać emergentyzmu w filozofii Whiteheada, to jest to emergentyzm bardzo specyficzny. W swoich opisach Whitehead wielokrotnie odwoływał się do wyższych stopni i towarzyszących im zjawisk, a także do cech i elementów charakterystycznych dla nich, w jakiś sposób aktywowanych po spełnieniu odpowiednich warunków. Ten specyficzny Whiteheadowski emergentyzm nie jest tylko epistemologicznym aspektem świata, ale staje się silną strukturą ontologiczną. Odzwierciedla dynamikę struktur twórczych nie tylko na poziomie powstawania nowych obiektów, ale tworzy dynamikę wszechświata.

Michał A. Borek